

Akademik litsey | Informatika va axborot texnologiyalari | Amaliy mashg'ulot

AMALIY MASHG'ULOT ISHLANMASI

“Informatika va axborot texnologiyalari” fani uchun

Mavzu	6. Fayllarni arxivlash va kompyuter viruslaridan saqlanish
Ta'lim bosqichi	Akademik litsey
Mashg'ulot turi	Amaliy mashg'ulot
Ajratilgan vaqt	80 daqiqa
Mashg'ulot shakli	Kichik guruhlarda ishlash, individual amaliy topshiriq, muhokama
Kerakli vositalar	Kompyuter, 7-Zip yoki WinRAR, operatsion tizim arxivlash vositasi, antivirus dasturi, test papka va fayllar.
Kutiladigan natija	O'quvchi fayllarni arxivlaydi, arxivdan chiqaradi, zaxira nusxa tushunchasini qo'llaydi va kompyuter viruslaridan saqlanish qoidalarini izohlaydi.

Mashg'ulot maqsadi

- Ta'limiy: arxivlash, siqish, parol qo'yish, zaxiralash va antivirus tekshiruvni amallarini o'rgatish.
- Rivojlantiruvchi: fayllarni tartibga solish, xavfli vaziyatlarni aniqlash va xavfsiz qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.
- Tarbiyaviy: axborot xavfsizligi, ehtiyotkorlik va mas'uliyatli raqamli xulq-atvorni shakllantirish.

Shakllantiriladigan kompetensiyalar

- Fayl va papkalarni arxivlash, arxivdan chiqarish va nomlash qoidalariga amal qilish.
- Zaxira nusxa yaratish va muhim fayllarni himoyalash.
- Viruslar, zararli dasturlar va xavfsiz internet qoidalarini amaliy vaziyatlarda qo'llash.

Mashg'ulotning texnologik xaritasi

Bosqich	Vaqt	O'qituvchi faoliyati	O'quvchi faoliyati
Tashkiliy qism	5 daqiqa	Davomatni aniqlaydi, texnika xavfsizligi va mashg'ulot maqsadini tushuntiradi.	Ish joyini tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
Motivatsiya	10 daqiqa	Mavzuga oid muammoli savol yoki kichik vaziyat beradi.	O'z fikrini bildiradi, mavzu bilan bog'liq tajribasini aytadi.
Ko'rsatma berish	15 daqiqa	Asosiy amallarni kompyuterda namoyish qiladi, namunaviy fayl tuzilishini tushuntiradi.	Kuzatadi, kerakli amallarni daftoriga yozib oladi.
Amaliy bajarish	35 daqiqa	O'quvchilarga individual va juftlik topshiriqlarini beradi, maslahat beradi.	Topshiriqlarni kompyuterda bajaradi, natijani saqlaydi.
Tahlil va baholash	10 daqiqa	Natijalarni ko'rib chiqadi, xatolarni tahlil qiladi, baholaydi.	Tayyor ishini taqdim etadi, xatolarini tuzatadi.
Yakunlash	5 daqiqa	Uyga vazifani tushuntiradi, xulosa qiladi.	Savollar beradi va uyga vazifani yozib oladi.

Qisqacha nazariy eslatma

Arxivlash fayl va papkalarni bitta faylga jamlash va hajmini kamaytirish jarayonidir. ZIP, RAR, 7z kabi formatlar keng qo'llanadi. Arxivlash fayllarni saqlash, uzatish va tartibga solishda qulaylik yaratadi.

Kompyuter viruslari va zararli dasturlar ma'lumotlarni buzishi, o'chirishi yoki ruxsatsiz tarqatishi mumkin. Shuning uchun antivirus, yangilanishlar, ishonchli manbalar, kuchli parollar va zaxira nusxalar axborot xavfsizligining muhim qismidir.

Amaliy topshiriqlarni bajarish tartibi

1-topshiriq. Test papka yarating va fayllarni arxivlang.

- “Amaliy_6” nomli papka yarating va ichiga kamida 5 ta turli fayl joylang.
- Papkani ZIP yoki 7z formatida arxivlang.
- Arxiv hajmini dastlabki papka hajmi bilan solishtiring va natijani yozing.

2-topshiriq. Arxivdan chiqarish va parol bilan himoyalashni sinab ko‘ring.

- Arxivni boshqa papkaga chiqarib ko‘ring.
- Agar dastur imkon bersa, arxivga parol qo‘yib qayta yarating.
- Parol qo‘yilgan arxivning afzallik va cheklovlarini yozing.

3-topshiriq. Antivirus va xavfsizlik qoidalarini tahlil qiling.

- Antivirus dasturida tanlangan papkani tekshirish jarayonini ko‘rsating yoki tavsiflang.
- Virusdan saqlanish bo‘yicha 7 ta qoida tuzing.
- “Noma’lum havola orqali fayl yuklab olish” vaziyatini xavfsizlik nuqtayi nazaridan baholang.

Arxivlash natijasini qayd etish jadvali

Ko‘rsatkich	Dastlabki papka	Arxiv fayl	Xulosa
Hajm	___ MB	___ MB	Hajm kamaydi/kamaymadi
Fayllar soni	___ ta	1 ta arxiv	Tartibga solindi
Himoya	Parolsiz	Parolli/parolsiz	Xavfsizlik bahosi

Mustaqil ish

- Uy kompyuterida yoki fleshkada muhim fayllar uchun zaxira nusxa rejasini tuzing.
- Virusdan saqlanish bo‘yicha 10 bandli eslatma tayyorlang.

Baholash mezon (100 ball)

Mezon	Ball	Izoh
Topshiriqni to‘g‘ri bajarish	40 ball	O‘qituvchi kuzatuvchi, tayyor fayl va og‘zaki javob asosida baholanadi.
Natijani rasmiylashtirish va tartib	20 ball	O‘qituvchi kuzatuvchi, tayyor fayl va og‘zaki javob asosida baholanadi.
Mustaqil fikr, xulosa va izoh	20 ball	O‘qituvchi kuzatuvchi, tayyor fayl va og‘zaki javob asosida baholanadi.
Vaqtдан unumli foydalanish va faollik	10 ball	O‘qituvchi kuzatuvchi, tayyor fayl va og‘zaki javob asosida baholanadi.
Texnik xavfsizlik va akademik halollik	10 ball	O‘qituvchi kuzatuvchi, tayyor fayl va og‘zaki javob asosida baholanadi.

Nazorat savollari

1. Arxivlash nima va u nima uchun kerak?
2. ZIP, RAR va 7z formatlari qaysi maqsadlarda ishlatiladi?
3. Zaxira nusxa yaratish nima uchun muhim?
4. Kompyuter viruslari qanday zarar yetkazishi mumkin?
5. Xavfsiz internetdan foydalanishning asosiy qoidalarini ayting.

O‘qituvchi uchun metodik tavsiya

- Haqiqiy zararli fayllardan foydalanmang, xavfsizlik holatlarini faqat nazariy yoki simulyatsiya orqali tushuntiring.
- Arxivlash amaliyotida o‘quvchilarga o‘z shaxsiy fayllari emas, maxsus test fayllardan foydalanishni topshiring.